

STRUCTURI SOCIALE REFLECTATE ÎN PRACTICILE FUNERARE ÎNTÂLNITE ÎN UNELE NECROPOLE APARTINÂND CULTURII SÂNTANA DE MUREȘ

Mircea MAMALAUCA*

Key words: *Social structure, social statute, biritual, mortal, inventory, rite and ritual.*

Trebuie să constatăm că preocupări pentru studiul structurilor sociale sunt de dată recentă și în consecință relativ puține, autorii români abordând eventual tangențial un asemenea subiect. Tocmai de aceea încercarea noastră este destul de dificilă și poate cu unele neajunsuri inerente unui asemenea demers.

Cert este faptul că unele dintre cele mai interesante întrebări pe care le putem formula despre societățile demult apuse sunt legate de aspectele de ordin social. Ele se referă la oameni și la relațiile dintre oameni, la exercitarea puterii și la natura și scara organizării sociale.

Pentru a afla răspunsuri la aceste probleme și la multe altele asemenea, legate de structura socială a vechilor societăți, extrem de importante s-au dovedit studiile de antropologie socială și culturală. Prin intermediul acestor studii au fost cercetate societăți existente astăzi, dar aflate, inclusiv din punct de vedere social, pe alte trepte ale istoriei, pentru noi demult apuse.

Și pentru că încercăm să ilustrăm structurile sociale specifice perioadei sec. IV d. Hr. în aria de manifestări a culturii Sântana de Mureș-Černjachov am folosit informațiile oferite de cele două necropole investigate de noi, informații pe care le vom corobora cu rezultatele cercetărilor întreprinse și în alte situri similare. Cert este că în rămășițele pământești sunt înglobate o multitudine de informații legate de clasa socială, de rangul persoanei decedate¹. Și aceasta pentru că multe din detaliile minore specifice, folosite în cadrul înmormântărilor au diverse semnificații „principalele elemente ale structurii mormintelor fiind amenajările exterioare, cele interioare, modul de tratare și depunere a cadavrelor și inventarul funerar”².

Cercetarea arheologică modernă a comportamentului funerar presupune o perspectivă sociologică în studiul observațiilor directe din săpătură. Este limpede că de fiecare dată în cadrul înmormântărilor s-a căutat exprimarea identității sociale a defunctului³. Așa se face că, studiul comportamentului mortuar tinde să se accentueze în arheologie și chiar să devină un domeniu de sine stătător. Examenul atent al obiceiurilor funerare și punerea în lumină a structurii lor sunt susceptibile să releve date mai ales de ordin social, eventual și religios⁴.

În urmă cu decenii abordarea practicilor funerare lua în considerare, mai cu seamă, latura psihologică, mai corect spus emoția grupului social față de moarte, precum și sistemul credințelor de ordin religios, ulterior însă s-a trecut la o abordare din punct de vedere sociologic a manifestărilor mortuare. În urma studiilor întreprinse de către cercetători în domeniul arheologiei sociale s-a ajuns la concluzia că „moartea așa cum este ea observată în viața socială reprezintă obiectiv o înșiruire de gesturi și de rituri care merg de la agonie la mormânt și dincolo de acesta”⁵.

* Muzeul “Vasile Parvan” Bârlad, Str. Vasile Pârvan nr. 1, cod 7310103, tel. 0235421691, e-mail: mircea_mamalauca@yahoo.com.

¹ C. Refrew, P. Bahn, *Archaeology Theories Methods and Practice*, London Thames and Hudson.

² C. Preda (Coord.), *Enciclopedia arheologiei și istoriei vechi*, vol. III, Editura Enciclopedica, 2000, p. 108.

³ *Ibidem*, p. 109.

⁴ L. Bârlău, *Paradisul pierdut. O istorie a societăților primitive*, București, 1993, p. 152.

⁵ I. Motzoi-Chicideanu, *Câteva remarci asupra studiului descoperirilor mortuare*, în în memoria Radu Popa. Temeiuri ale civilizației românești în context european, Editura Accent, 2003, p. 68, după J. D. Urbain *L'Archipel des morts*, Paris, 1989, p. 22.

Ceremonialul funerar se desfășoară uneori pe parcursul unui interval de timp care cuprinde mai multe etape, fiecare dintre acestea reprezentând categorii de rituri de trecere, cum ar fi riturile de prag, de separare, de reintegrare. Dintre acestea, înmormântarea este cea care, lasă cele mai multe urme materiale. Ceremonialul înmormântării se desfășoară după reguli precise respectate cu mare atenție. Diferențele sesizate în studiul înmormântărilor putând fi datorate de multe ori caracterului etnic al celor înmormântați, sau unor diferențieri în timp, diferențieri în cadrul cărora s-au realizat transformări în privința regulilor de înmormântare. Fără îndoială, dintre deosebirile evidențiate, iar uneori doar sugerate, în perimetrul unor necropole și în conținutul mormintelor se detașează și componentele de ordin social care se regăsesc la comunitățile din epocă.

Aspectele de ordin social am căutat să le surprindem în cadrul elementelor de rit, dar mai ales de ritual funerar întâlnit în cele peste 100 de morminte care fac obiectul studiului. În principiu se consideră că dimensiunea practicilor de înmormântare este în strânsă legătură cu inegalitatea socială, astfel încât diferențele de statut social pot fi deduse din variația mare a cantității de obiecte incluse în mormânt. Din studii etnografice s-a constatat că nu întotdeauna însă numărul obiectelor dintr-un mormânt ne dau și statutul social al celui decedat. În unele cazuri putând fi vorba doar de practici religioase, de gen și poate de o oarecare prosperitate economică. Valoarea deductivă a cantității de obiecte din diferite morminte depinde de gama de variații și de complexitatea ansamblului”⁶.

Varietatea de artefacte plasate într-un mormânt rămâne totuși una din cele mai importante surse a deducției sociale. În stabilirea statutului social este important să ținem cont de diferențele în tipul de artefacte ca obiect, diferențele în calitatea executării pentru exemple de același tip de obiect, diferențele în privința materiei prime folosite pentru obiecte specifice (ex. o ceașcă de aur, vs. o ceașcă de lut), diferențele în privința surselor, materialelor de origine locală sau aduse din altă parte, diferențele generate de caracterul utilitar sau nonutilitar al artefactelor. Foarte importantă în stabilirea și identificarea ierarhiei sociale este distribuția obiectelor nonutilitare”⁷.

Încercând să descriem ierarhiile sociale specifice vechilor civilizații, cercetătorul L. R. Binford ajunge la concluzia că forma bunurilor dintr-un mormânt era de obicei pentru a marca distincția de gen și mai puțin a ilustra poziția socială. În schimb, variațiile cantitative erau folosite pentru a marca poziția socială”⁸.

Pornind de la această ipoteză care ne poate ajuta în încercarea noastră de a înțelege structurile sociale specifice diverselor comunități umane, vom încerca să le surprindem pe acestea așa cum ele se desprind din cercetarea mai multor necropole aparținând culturii Sântana de Mureș-Cernjachov. În demersul nostru vom porni de la situațiile întâlnite în necropolele din punctul „La Movilă” și din punctul Izlaz, com. Pogonesti, jud. Vaslui pe care le vom prezenta sub aspectul ritului și a ritualurilor de înmormântare, componente indispensabile conturării structurii sociale specifice în epocă.

Cunoscând faptul că necropolele aparținând acestei perioade sunt birituale, ne-am oprit, pentru început, asupra mormintelor de incinerare din cele două necropole. În urma observațiilor am ajuns la concluzia că este destul de greu de surprins poziția socială a celor incinerați. Singurul mormânt care ne-ar permite atribuirea rangului sau statutului social pentru cel care a făcut obiectul incinerării, ar fi individul din M. 18, mormânt care nu se rezumă doar la respectarea unui ritual funerar, ci beneficiază de o varietate a inventarului, dar mai ales o cantitate apreciabilă a acestuia. Am putea considera acest mormânt ca aparținând unui individ, care în comunitatea din care făcea parte, se afla pe o poziție înaltă în ierarhia socială. Numărul pieselor din mormânt, dar mai ales proveniența și calitatea acestora îndreptățindu-ne să susținem acest lucru. Pentru celelalte morminte de incinerare, mă refer la cele cu urnă și capac, trebuie spus că deși „urna funerară și vasul capac sunt considerate de unii arheologi ca aparținând inventarului mortuar, în realitate funcția lor este identică cu cea a unui sicriu/recipient ceea ce este altceva”⁹. În consecință la mormintele de

⁶ C. Refrew, P. Bahn, *op. cit.*

⁷ *Ibidem.*

⁸ L. R. Binford, *An Archaeological Perspective*, New-York London, 1972.

⁹ I. Motzoi-Chicideanu, *op. cit.*, p. 71.

incineratie care se rezuma la doar atat sau chiar la mai puțin nu putem să emitem judecări legate de statutul sau ierarhia socială. Acest lucru nu înseamnă că unele din mormintele de incineratie, deși modeste în privința inventarului nu ar fi putut aparține unor indivizi cu poziții sociale privilegiate, însă la acest nivel al cunoașterii nu putem lansa o alta concluzie. Important este că și în alte necropole birituale s-au descoperit morminte de incineratie care pot fi considerate drept mărturii ale prezentei unei stratificări sociale. În necropola de la Bârlad-Valea Seacă, unde cercetarea a fost exhaustivă, au fost descoperite nu mai puțin de 547 de morminte din care 295 de incineratie.

Marea majoritate a mormintelor de incineratie sunt sărace neoferindu-ne informații prea bogate, dar există și morminte care prin cantitatea și diversitatea inventarului cuprins ne duc cu gândul la existența, în sânul comunității, a unor indivizi cu statut social bine definit. În acest sens m-aș opri asupra situațiilor întâlnite în M. 39¹⁰, acolo unde în groapă au fost descoperite următoarele: castron cu trei torți, cuțit de fier, pandantiv ciocănel de argint, fibulă de bronz și pieptene. Situații asemănătoare au fost descoperite și în M. 61¹¹, în care inventarul consta din: mărgică de aghat, verigă cercel din fir de bronz, pandantiv căldărușă, un pandantiv în formă de urechiușă.

Interesant este M.32¹², unde se aflau două cuțite, un ac de cusut de bronz, fibulă de bronz, cataramă de fier, pieptene, un vârf de sulită și un manșon de sulită.

Mormintele 39, 61, precum și mormintele 127, 143, 160, 173, 214, 222 și 235¹³ aparțin unor indivizi cu siguranță mai înstăriți decât ceilalți membri ai comunității. Prezența în morminte a numeroase piese de import vin în sprijinul ipotezei că ei aparțineau unor categorii sociale privilegiate. Cert este ca numărul mormintelor de incineratie cu inventar bogat și variat este mult mai mare în aceasta necropola, decât cele întâlnite în necropolele cercetate de noi. Acest lucru datorându-se pe de-o parte dimensiunii necropolei și implicit comunității, și pe de altă parte prosperității comunității de la Bârlad - Valea Seacă, acolo unde meșteșugul prelucrării pieptenilor din corn de cerb era intens practicat.

Vorbeam, mai sus, de situația întâlnită în M. 32, care datorită inventarului ne duce cu gândul la un militar și care nu neapărat trebuie să fi fost o persoană cu rang sau statut social înalt, dar cu siguranță era o persoană importantă pentru comunitate. O situație aproximativ asemănătoare am descoperit și în necropola de la punctul Izlaz într-un mormânt care nu face obiectul acestui studiu (M 59).

Morminte de incineratie cu inventar bogat și variat au fost descoperite și în alte necropole cum ar fi în cea de la Mihălășeni¹⁴, unde M. 44, 62 și 199¹⁵, au inventare care ne duc cu gândul la existența unei stratificări sociale în sânul comunității care a folosit necropola. Spre exemplu, în M. 44 se aflau următoarele artefacte: pieptene (fragmentar), un cuțitaș de toaletă, o mărgică, un fragment dintr-un recipient de sticlă, o urnă, un castron, o oală, un picior de cupă. Deci, pe lângă piesele, să spunem comune, existau și piese achiziționate prin intermediul comerțului (mărgică, cuțitaș de toaletă sau piese de sticlă). Doar un individ care dispunea de potențial economic ar fi putut achiziționa asemenea bunuri. Fiind deci vorba de o persoană mai bogată posibil ca aceasta, alături de alți asemenea indivizi, să se fi aflat în vârful ierarhiei sociale, specifică la acea dată în comunitatea din zonă.

Privitor la existența unei stratificări sociale, putem găsi date concludente și în necropola de la Budești (Republica Moldova) săpată de E. Rikman, iar de curând monografia realizată de acesta a fost completată, noua monografie fiind racordată la noile realități din domeniul arheologice, lucrare scrisă de cercetătorul Vlad Vornic¹⁶. În necropola de la Budești au fost descoperite 370 (374)

¹⁰ V. Palade, *Așezarea și necropola de la Bârlad-Valea Seacă secolele II-V*, Editura Arc 2000, 2004, p. 89.

¹¹ *Ibidem*, 91.

¹² *Ibidem*, p. 88.

¹³ *Ibidem*, p. 94-101.

¹⁴ O. L. Șovan, *Necropola de tip Sântana de Mureș-Černjachov de la Mihălășeni (judetul Botoșani)*, Editura Cetatea de Scaun, 2005.

¹⁵ *Ibidem*, p. 27; 31; 67.

¹⁶ Vlad Vornic, *Așezarea și necropola de tip Sântana de Mureș-Černjachov de la Budești*, Editura Pontos, Chișinău, 2006.

de morminte din care 132 sunt de incinerare. În urma studierii mormintelor de incinerare am constatat că și în această sit se păstrează aceleași ritualuri de înmormântare. Și aici unele morminte de incinerare prin bogăția și varietatea inventarelor și pornind de la criteriile stabilite de cercetatorii menționați mai sus, pot fi considerate ca aparținând unor indivizi mai bogați, probabil cu un statut social bine definit.

Mărturie stau descoperirile din M. 7, 45, 54, 89¹⁷ etc. Spre exemplu, în M. 45, care este un mormânt de incinerare în groapă, inventarul constă din: 5 mărgelile poliedrice de sticlă, mărgica de sticlă de formă ovoidală, mărgică de sticlă de formă cilindrică, de formă tronconică, șapte mărgelile polifațetate de cornalină, opt mărgelile cilindrice de pastă albă, mărgică de chihlimbar, cuțit de fier, fragment de bronz topit, fragment pahar sticlă, numeroase fragmente ceramice. Este ușor de sesizat cantitatea mare de artefacte de import care puteau fi achiziționate doar de o persoană sau o familie înstărită.

Situații similare se întâlnesc și în alte necropole, toate acestea întărindu-ne convingerea că aceste morminte, cu inventar variat și consistent, nu puteau aparține decât unor indivizi bogați, care probabil ocupau în ierarhia socială a comunității poziții privilegiate de rang și prestigiu.

În continuare, pentru ilustrarea stratificării sociale, la dovezile provenite din cercetarea și interpretarea rezultatelor obținute în mormintele de incinerare vom veni cu mărturii legate și de descoperirile din mormintele de înhumare. Pentru această categorie dovezile și elementele care vorbesc de o stratificare socială sunt mult mai evidente, și în consecință mai greu de ignorat.

În necropolele de la Pogonești, punctul „La Movilă” și Polocin, punctul Izlaz, există câteva situații care ne îndreptățesc să considerăm unele morminte drept o dovadă a stratificării sociale. Este vorba în primul rând de M. 57, din prima necropola menționată, în suprafața căreia am descoperit câteva piese de import, piese probabil destul de costisitoare (pensetă, pandantiv ghioc, colier). Lucrurile sunt însă schimbate radical în necropola de la Polocin, punctul Izlaz, acolo unde avem mai multe morminte aparținând ambelor sexe și tuturor categoriilor de vârstă, care prin calitatea și cantitatea inventarului ne îndreptătesc să afirmăm că avem de-a face cu o societate bine stratificată, în care statutul social se observă atât în cazul mormintelor de adulți – bărbați, cât și de femei și copii.

Mărturie stau M. 14, 15, 33 și 35, care au aparținut unor copii, în unele situații chiar infans, care prin inventar ne permit să considerăm că decedații, deși nu se bucurau de un anumit rang în societate totuși aparținând la o familie cu un înalt statut social le-a asigurat un tratament privilegiat în privința înmormântării. Ce implică însă acest statut social este greu de sesizat, posibil, printre altele, să fi fost membri ai consiliului sau sfatului comunității, fiind cei care negociau problemele păcii și ale războiului, dar fără îndoială se bucurau și de privilegii, mai ales de ordin economic.

În necropolă au fost descoperite și morminte de femei cu un inventar bogat și variat, cum ar fi M 24 (două fibule, pieptene, colier format din 39 de mărgelile de sticlă și multe vase ceramice). Fără îndoială acest lucru se datorează faptului că respectiva persoană făcea parte dintr-o familie în care probabil capul familiei avea un rang înalt, un statut privilegiat. Există însă și morminte aparținând unor bărbați adulți, care în conformitate cu inventarul și modul de depunere a acestuia ne îndreptățesc să susținem că este vorba de un personaj important pentru comunitatea respectivă, exemplu M 29 în care cel decedat a fost așezat cu partea superioară a corpului pe un castron de foarte mari dimensiuni, cu picioarele așezate pe o strachină și cu alte multe vase depuse înconjurându-l pe partea dreaptă a gropii, acestea ilustrând posibil și statutul celui decedat.

Toate acestea ne îndreptătesc să vorbim de existența unei stratificări sociale bine definite în necropola de la Polocin-Izlaz și mai estompată în cea de la Pogonești – punctul „La Movilă”. La întrebarea firească de ce există asemenea discrepanțe este destul de greu de răspuns. Componenta etnică ar putea reprezenta una din cauze, sau chiar un oarecare decalaj în timp între cele două necropole ar putea fi un alt motiv.

Situațiile similare, care ilustrează structura socială a comunităților din aria culturii Sântana de Mureș, se regăsesc și în mormintele de înhumare cercetate în alte necropolele din aria acestei culturi.

¹⁷ Ibidem, p. 74; 82; 84; 91.

După cum remarcam încă de la început, în stabilirea locului fiecărui individ în ierarhia socială a comunităților, un rol esențial ocupa cantitatea de artefacte existentă în morminte, dar și construcțiile speciale legate de acestea. Atât cantitatea cât și construcțiile speciale înglobând un număr mare de ore de muncă și implicit un cost mai ridicat, aceste componente oferindu-ne date concludente despre statutul social al celor care se bucurau de asemenea investiții. În toate necropolele cercetate până la această dată din numărul de morminte descoperite o parte dintre ele au avut un inventar foarte bogat. Astfel, în necropola de sec. IV d. Hr. de la Târgșor¹⁸ au fost cercetate câteva morminte de înhumatie care pot reprezenta importante dovezi legate de existența unei stratificări sociale în comunitatea care a folosit necropola. Atât în cazul unor morminte de bărbați, dar mai ales de copii și femei se pot observa diferențieri de ritual funerar în comparație cu majoritatea mormintelor din necropolă. Ilustrative pentru problematica noastră sunt mormintele 13, 19, 42 – femeie, 69-copil, 121, 129, 136 – cu fibulă din bronz aurit sau 277¹⁹.

Spre exemplu, în M. 277, de adult, în groapa sepulcrală au fost descoperite șase vase ceramice, o cataramă de fier, fibulă de bronz, șiraguri de mărgelă, pieptene de os, deci un număr mare și în același timp variat de obiecte. Situații similare au fost descoperite și în necropolele de la Spanțov, în M. 4 și 44 de copil, 10 - femeie, 37, 39, 63 de adolescenți și bărbați²⁰, în necropola de la Independența în M. 3 și 17, de copii, M. 7, 13, 33, de adulți²¹, în necropola Izvorul (Giurgiu) în M. 4, 9 și 30²². În M.9 de copil a fost descoperită pe lângă alte interesante artefacte și o fibulă de bronz acoperită cu foiță de aur. Este aproape sigur că avem de-a face cu un membru al unei familii cel puțin înstărită, dacă nu chiar cu o poziție privilegiată în societate.

Enumerarea unor necropole în care se găsesc morminte cu inventar foarte bogat ar putea continua cu ceea ce am întâlnit în urma studierii necropolei de la Budești. Și aici am constatat prezența unui număr destul de mare de morminte cu un inventar considerabil. Mărturie stau M. 57 care are în componență inclusiv o monedă, M. 112, M. 228 foarte bogat cuprinzând zeci de piese, M. 243 și 248²³, care aparțin tuturor categoriilor de vârstă și sex.

Spre exemplu, în M. 228 inventarul constă din: 2 fibule, 1 pieptene, 13 mărgelă, 1 ac de bronz, 2 fusaiole, 1 obiect de fier, 1 amforetă, 1 cană romană, 5 castroane, 2 oale, deci un inventar bogat și variat, care, ne îndreptățește să considerăm că acest individ făcea parte din rândul păturii bogate din comunitate, cu un statut social bine definit.

Exemple privitoare la oamenii bogați ai comunităților am descoperit și în cele două necropole, care sunt considerate la acest moment ca fiind cele mai mari și cunoscute, respectiv în necropolele de la Mihălășeni și Bârlad - Valea Seacă.

În necropola de la Mihălășeni, M. 2, 17, 21, 99, 123, 175, 206, 296, 297, 477 și 488²⁴ au un inventar foarte bogat, constând din obiecte de argint, piese de bronz, vase ceramice și obiecte de sticlă, inventar care îi așează în rândul indivizilor bogați din comunitate, lucru care fără îndoială le-a permis așezarea pe poziții privilegiate în structura socială a comunității din care făceau parte.

Două situații interesante au fost descoperite în M. 123 respectiv M. 369. Mormântul 123 are meritul că ne oferă informații legate atât de bogăția familiei din care provenea copilul, cât și de religie. În acest mormânt există atât de multe obiecte, care cu siguranță la vremea aceea trebuie să fi fost foarte scumpe, încât cred că nu greșim dacă afirmăm că avem de-a face cu unul dintre cele mai bogate morminte cercetate în aria acestei culturi, mormânt care fără îndoială ne îndreptățește să considerăm că existența unei stratificări economice și implicit sociale nu poate fi negată.

În cel de-al doilea caz, respectiv M. 369 avem o situație mai rar întâlnită, dar nu inedită. Este vorba de un mormânt cu cistă în care fusese depusă o femeie al cărei tip antropologic era

¹⁸ Gheorghe Diaconu, *Tîrgșor necropola din secolele III-IV e.n.*, Editura Academiei RSR, București, 1965.

¹⁹ Ibidem, p. 54-61.

²⁰ B. Mitrea, C. Preda, *Necropole din secolul al IV-lea e.n. în Muntenia*, Editura Academiei RSR, București 1966, p. 13-42.

²¹ Ibidem, p. 46-57.

²² Ibidem, p. 68-79.

²³ V. Vornicu, *op. cit.*, p. 85, 96, 117, 121, 122.

²⁴ O. L. Șovan, *op. cit.*, p. 14, 19, 20, 40, 47, 61, p. 69, 93, 94, 136, 138.

caracterizat printr-un amestec de elemente alpine, dinarice și nordoide²⁵. Inventarul este constituit din: 2 fibule, 1 pieptene, 1 colier cu 12 mărgel, 1 castron cu trei torți, 1 castron și 1 cană, 1 cană romană, 1 castron și 4 oale, 1 pahar de sticlă și resturi de oase de animale depuse drept ofrandă. La acest mormânt pe lângă tipul mormântului, consistența și varietatea inventarului, interesant este și tipul antropologic al femeii. Să fie vorba de o femeie gotă? Goții au fost cei care reprezentau vârful ierarhiei sociale? Iată întrebări care își caută răspunsuri. Este posibil ca lucrurile să fi stat chiar așa. Poate ar fi fost interesant ca și în cazul celorlalte morminte să fi cunoscut tipul antropologic al celor care se aflau în mormintele cu inventar bogat și variat, ca de altfel în toate mormintele cercetate, aparținând culturii Sântana de Mureș- Cernjachov.

Lucrurile nu stau altfel nici în necropola de la Bârlad-Valea Seacă, unde de asemenea mormintele de înhumatie sunt numeroase. Și în această necropolă sunt o serie de morminte care merită atenția noastră, în contextul problematicei abordate. Situațiile interesante sunt destul de numeroase, dar o să ne oprim doar asupra câtorva. Numărul mare de morminte cu un inventar foarte bogat se datorează fără îndoială potențialului economic al așezării, acolo unde au fost descoperite și cercetate, așa cum mai aratam, o mulțime de ateliere pentru prelucrarea coarnului de cerb și confecționarea pieptenilor.

Se detașează însă M. 501 și 507²⁶, în care printre alte obiecte de inventar au fost descoperite, în fiecare, câte o monedă de aur transformate în medalioane, folosindu-se monede romane „Solidus” provenite din vremea împăratului Constans respectiv Constanțius II. În cazul M. 507 trebuie amintit și modul în care a fost construită groapa, respectiv pe fundul acesteia au fost așezate transversal loazbe, formând un pod compact, căruia ulterior i s-a dat foc.

Alte morminte cu un inventar bogat sunt M. 532 și 546²⁷. În M. 546, printre alte obiecte se găsea o mărgică din sticlă cu intarsii, care cu siguranță este foarte valoroasă, identică cu cea găsită în M. 14 de la Polocin, punctul Izlaz. Mai există un mormânt interesant, M. 543²⁸, care datorită inventarului ne permite să lansăm ipoteza că avem de-a face cu un mormânt de militar.

Oprindu-ne doar la câteva morminte putem constata că la Bârlad-Valea Seacă stratificarea socială trebuie să fi fost destul de evidentă, atâta timp cât în necropola au putut exista înmormântări ca cele din M. 501 și M. 507. Dacă cel din M. 543 făcea parte din vârful ierarhiei sociale, din această comunitate, este greu de spus, dar este posibil ca în calitatea lui de militar să fi avut o poziție importantă printre membrii acestei comunități, evident bucurându-se de anumite privilegii.

În tot acest periplu în lumea creatorilor și purtătorilor culturii Sântana de Mureș-Cernjachov aproape nu am făcut nici o trimitere la elemente etnice constitutive ale acestei culturi, elemente care ar putea reprezenta un răspuns la marea diversitate de rituri și ritualuri practicate într-o epocă istorică nu prea îndelungată. Poate, de acest element etnic ar putea fi legată și structura socială a comunităților de la est și vest de Prut. Cert este că în viața populațiilor autohtone de la vest de Prut au avut loc mari prefaceri, odată cu pătrunderea în zonă a triburilor sarmate, dar mai ales gote. După o perioadă în care alogenii au stat separat de autohtoni s-a ajuns în scurt timp la un amestec a acestor populații, ilustrat atât de inventarul așezărilor cât și al mormintelor²⁹.

Practicile funerare stau mărturie că în aceleași necropole se îngropau populații de origini diferite, identitatea fiecăreia fiind de cele mai multe ori greu de stabilit. Existența sau inexistența unei etnii privilegiate este greu de desprins din rezultatele cercetării arheologice, iar din nefericire nici izvoarele istorice nu sunt prea concludente.

Intuind până la un punct situațiile existente și bazându-ne pe unele concluzii care se desprind din cele prezentate mai sus putem să ne imaginăm că, pe de-o parte ar fi putut exista o oarecare „egalitate între grupele etnice, egalitate sugerată și de toleranța religioasă foarte mare în cadrul

²⁵ *Ibidem*, p. 113.

²⁶ Vasile Palade, *op. cit.*, p. 139-140.

²⁷ *Ibidem*, p. 145-146.

²⁸ *Ibidem*, p. 147.

²⁹ I. Ioniță, *The social-economic structure of society during the Goths' migration in the Carpatho/Danubian area*, în M. Constantinescu ș.a. (Ed.), *Relations between the autochthonous population and the migratory populations on the territory of Romania*, Editura Academiei, București 1975, p. 77-89.

comunităților”³⁰. Dacă din punct de vedere etnic se poate vorbi de o oarecare egalitate și mai ales toleranță, din punct de vedere social, lucrurile se pare că au stat diferit. În consecință putem afirma ca ritualurile de înmormântare vorbesc despre toleranță, dar după câte am văzut ne oferă și o mulțime de informații despre diferențele de avere dintre membrii societății și implicit de diferențele din plan social.

Rolul jucat de proprietate – asupra pământurilor, turmelor de animale sau asupra unor ateliere – în stabilirea ierarhiei sociale reiese și dintr-un document scris din epocă, document legat de martiriul Sfântului Sava Gotul. Din conținutul și din felul în care s-a purtat dialogul despre proprietate între persecutori și consiliul satului³¹ se poate deduce că problemele legate de proprietate au putut juca un oarecare rol în acțiunea persecutorilor și nu doar componenta religioasă a fost obiectul acestuia. Este cert dacă se vorbește de proprietate implicit se poate accepta și existența unei stratificări sociale neconsemnată în izvoare scrise, dar surprinsă până la un punct în descoperirile arheologice și în interpretarea logică a acestor descoperiri.

În concluzie se poate afirma că în această perioadă în comunitățile nord dunărene sub influența migrației unor populații, în speță a goților, a sarmaților, dar și sub influență romană, au avut loc importante prefaceri cu caracter social-economic, prefaceri care într-o oarecare măsură s-au desprins și din prezentarea riturilor și ritualurilor funerare surprinse în cele două necropole cercetate în ultimii ani, rezultate care coroborate cu descoperirile din alte necropole, aparținând aceleiași perioade și culturi, pot contribui la crearea unei imagini asupra unei epoci istorice extrem de interesante și dense în evenimente și prefaceri.

Fără îndoială, în demersul nostru nu ne-am propus să epuizăm acest subiect, această inițiativă dorindu-se un drum deschis spre aprofundarea problematicilor legate de aspectele de ordin social și de ce nu economic din această epocă și fără îndoială din oricare din epocile istorice.

SOCIAL STRUCTURES IN FUNERAL PRACTICES FOUND IN SOME’ OF SÂNTANA DE MUREȘ CULTURAL’S NECROPOLES

We notice that preoccupations for the study of social structures are of recent date and consequently they are few of them, because romanian authors refer to this kind of subject, tangentially. It is without doubt/there is no doubt, that the questions about social aspects are the most interesting ones that we can ask ourselves about the ancient societies. They refer to people and relationships between them, to wield of power and to the organisation of social classes.

And because we are trying to present the forth century’s specific social structures from Santana de Mures-Černjachov culture, we use the information from the two necropolis ? which includ 100 graves, necropolis ? that were searched by us More over, we will put together this information with other research results from similar situri ? Generaly, it is said that funeral practice is closely bound to social inequality, so that the social status differences can be deduced/concluded from the large variety of objects that are put in graves.

³⁰ *Ibidem*.

³¹ Acta Sanctorum, Aprilis, II, 3.

Aspecte de pe șantierul arheologic din com. Pogonești, sat Polocin, punctul „Islaz”.